

Egy kétszáz éves könyvtár 20. századi viszontagságai: az Egri Főegyházmegyei Könyvtár története

KISS Adrien

Az 1793-ban alapított Egri Főegyházmegyei Könyvtár története a 19. század végéig jól ismert – eltekintve a levéltárak mélyén lappangó iratok rejtette epizódoktól, amelyek napvilágra kerülve rávilágíthatnak az elmúlt évszázadok némely eseményére. A történet íve ezektől függetlenül töretlen, szinte teljes képet rajzol a nagy múltú intézmény életéről, gyűjteményéről. Keveset írtak azonban a korábbi könyvtártörténetekben a századfordulót követő évek viszontagságairól, a sokarcú 20. század során bekövetkezett és egészen napjainkig tartó változásokról, a hanyatlás, majd a virágzás új korszakáról. Antalóczi Lajos (1947–2000), a könyvtár volt igazgatója, a Főegyházmegyei Könyvtár történetét feldolgozó munkájában a korszak főbb eseményeit 1996-ig tárgyalja, de a fellelhető levéltári forrásoknak csak egy részét említi.¹ Számos itt közölt vagy hivatkozott forrás segít értelmezni, pontosítani, sok esetben kiegészíteni a korabeli adatokat és történéseket. Esetenként még ma is nehéz megítélni ennek az időszaknak a levéltári iratok alapján rekonstruált eseményeit – elsősorban azért, mert ezeket jobbra csak az egyik fél oldaláról ismerhetjük meg –, így a tanulmány sem vállalkozik a többoldalú megközelítésre, megkísérli viszont a fennmaradt források alapján megrajzolni a könyvtár tárgyilagosságra törekvő 20. századi történetét.

A századfordulót követő években a Főegyházmegyei Könyvtár jogilag a főegyházmegyéhez tartozott, kezelője a főkáptalan volt, és onnan került ki az igazgató felügyelője is. Nehéz sors várt ebben az időszakban a könyvtárra. Pénzhiány miatt visszaesett a vásárlás, megritkultak a hagyatékok, felhalmozódott a feldolgozatlan állomány is. *Michalek Manó* (1838–1915)

1915-ig vezette a könyvtárat. Segédkönyvtárosa 1892-től *Hausner Károly* (1848–1896), 1897-től *Kerekes Arvéd* (1844–1901), 1901-től *Huttkay Lipót* (1868–1936), 1913-tól pedig *Leskó József* (1871–1971) volt.² A betegeskedő Michalek egyre nehezebben tudta ellátni feladatait, így a munkák nagy része helyetteseire hárult. Huttkay Lipót felületesen dolgozott, ráadásul az állomány hűtlen kezelésével súlyos károkat okozott a könyvtárnak. A számlákat nem, vagy csak részben egyenlített ki.³ *Szmrecsányi Lajos* (1851–1943) érsek 1913. január 5-én egyházmegyei alkönyvtárnoki állásából,⁴ majd július 3-án jogakadémiai hitszónoki tisztéből is felmentette.⁵ Huttkay Lipót távozása után utódja, *Leskó József* fokozatosan fedezte fel az eltűnt értékeket, és az észlelt hiányokról jelentést tett az érseknek.⁶

Az érsek utasítására elkészítette a „helyszíni könyvjegyzék” – azaz a helyrajzi katalógus – alapján a régebbi és értékesebb művek hiányjegyzékét, majd 1918-ra befejezte a könyvtár hiányzó könyveinek összeírását is, mely összesen 109 kötetet számlált. Jelentésében egyebek mellett arról is írt, hogy van olyan kézirat és könyv, amelyet még Huttkay Lipót vett magához 1912-ben, de még mindig nem került vissza.⁷ „*Leskó József – akit azzal bízott meg az egyházmegyei vezetés, hogy próbálja visszaszerezni az eltulajdonított kiadványokat – legjobb szándéka ellenére sem tudott megbirkózni az egyre szaporodó feladatokkal. Heti 20 órában tanított, mellette végezte a könyvtár összes teendőit, irreális volt elvárni tőle az elmaradások pótlását és a napi munka elvégzését.*”⁸

Leskó József működésének éveiben a hiányok felsorolása mellett azonban arra is találunk példát, hogy a könyvtár még mindig kiemelkedően fontos értékeket rejt állományában. 1921-ben *Berzeviczy Albert* (1853–1936), a Magyar Tudományos Akadémia elnöke levélben kereste meg *Szmrecsányi Lajos* érseket azzal a javaslattal, hogy a könyvtár tulajdonában lévő Dante-kódexet⁹ ajánlják fel az első világháború folyamán olasz kézre került két corvináért cserébe. „*Kilátás van arra – írta az elnök –, hogy az*

[...] eltulajdonított két corvina visszaszerezhető legyen, [ha] ellenérték ajánlatna fel.”¹⁰ A továbbiakban ígéretet tesz arra vonatkozóan, hogy a Dante-kódex fejében az egyik corvina az Egri Főegyházmegyei Könyvtár tulajdonába kerülne.¹¹ *Gerevich Tibor* (1882–1955), a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója el is vitte magával a kódexet,¹² de a kedvezőnek látszó cserére nem került sor. 1922. május 18-án a Dante-kódex visszakerült a Főegyházmegyei Könyvtár gyűjteményébe.¹³

A század első évtizedeiben a könyvtár mindössze néhány értékes kiadványt tudott vásárolni. Ezekben az években ugyan kisebb-nagyobb hagyatékok kerültek be a könyvtárba – így *Stephanovszky Sándor* paptanár, könyvtári prefektus (1823–1907), *Hován József* egri kanonok (1837–1908), *Rapaics Rajmund* egri kanonok (1845–1909), *Szele Gábor* egri kanonok (1824–1908), *Krassy Félix* egri plébános (1842–1909), *Samassa József* (1828–1912) bíbornok, *Demkó György* egri kanonok (1856–1914), *Katinszky Gyula* kanonok (1841–1913), *Foltin János* kanonok (1837–1915) gyűjteménye¹⁴ –, azonban továbbra is pénzhiánnyal küzdöttek, a felgyülemlett munkát pedig változatlanul nem bírták elvégezni. *Ambrus István* (1860–1935) prefektus az érsekhez intézett levelében így írt: „*Hogy a könyvtárnok a könyvtárban a téli hónapok alatt dolgozhasson, bátorkodom azt az alázatos kérelmet Excellenciád elé terjeszteni: kegyeskedjék számunkra hat méter tűzifát kiutalványoztatni.*”¹⁵ 1923-ban a személyzeti problémákra is felhívta az érsekség figyelmét, és javaslatot tett ezek enyhítésére: „*A hátralékos munkák elvégzésére kisegítőket alkalmazhatnánk, valamely intézeti tanulók személyében.*”¹⁶ (Végül az említett hátralékos munkák elvégzésére *Urbanovics Imre* székesegyházi alsekrestyést vették fel.)

Leskó József levélben számolt be az érseknek a könyvtár helyzetéről, amelyben leírta a beszerzés nehézségeivel kapcsolatban, hogy még a magyar teológiai irodalom becsebb értékei is hiányoznak, nem is szólva más tudományágak alapvető munkáiról.¹⁷ *Ambrus István* prefektus a nehéz helyzet kezelésére a többes példányok eladásából befolyt összeget szerette volna a köny-

vek vásárlására fordítani, de ezt nem kívánta elkapkodni, amit azzal indokolt az érsekhez 1925. április 30-án írt levelében, hogy várja „a hazai könyvpiacra remélhető ármérséklést.”¹⁸

Leskó József éves jelentéseiből kitűnik a könyvtár korabeli gyarapodásának és használatának szegényes mivolta (1. táblázat):

		1923 ¹⁹	1924 ²⁰	1925 ²¹	1926 ²²	1927 ²³	1935 ²⁴
Kölsönzés (alkalom)		178	159	170	190	–	–
Használt	mű	379	369	405	619	559	–
	kötet	575	541	610	990	873	–
Gyarapodás	mű	50	25	124	142	19	51
	kötet	105	48	196	179	29	64

1. táblázat

Gyarapodás és könyvtárhasználat 1923 és 1935 között

1934-ben az érsek utasította Leskó Józsefet, hogy a kint lévő hitéleti könyveket szerezzé vissza, majd tegyen neki jelentést.²⁵ Leskó jelentésében leírta, hogy Huttkay Lipót 108 kötettel, Dambrowszky Imre (1869–1945) pécsi egyetemi tanár pedig 78 kötetel tartozik, és a könyveket nem sikerült visszaszereznie tőlük.²⁶ Ezek után *Subik Károly* (1888–1954) irodaigazgató indítványára Leskó Józsefet látványosan menesztették. Az indoklásban magaviseletbeli kifogások, a könyvtár elhanyagolása, továbbá az új könyvtáros személyére tett javaslat szerepeltek: „*Leskó József szentszéki tanácsos, főkáptalani karsegéd, liceumi könyvtáros a könyvtárt kereső ügyfelekkel szemben csaknem állandósult minősíthetetlen magatartása miatt könyvtárosi tisztében továbbra nem lévén tartható, tisztelettel javaslom, hogy méltóztassék a liceumi könyvtárhoz könyvtárosnak Ficzél Antal érseki tanácsos, főszékesegyházi sekrestyeigazgató, főkáptalani karsegéd, liceumi múzeumi őr és liceumi gondnokot kinevezni.*”²⁷

Szmrecsányi Lajos érsek levélben tájékoztatta a Főkáptalant Leskó József felmentéséről, és felhívta a figyelmét, „*hogy az egyházmegyei könyvtár átvételére és átadására saját kebelé-*

ből bizottságot küldeni szíveskedjen. A kiküldendő bizottságnak a szokásos eljárás mellett, mely az 1916. június 24-én felvett jegyzőkönyv szerinti állapot fennállásának megállapítására vonatkozik, ki kell terjeszkednie arra, mennyiben felelt meg a könyvtárnak azon hatósági rendeleteknek, melyek a megállapított nagymérvű hi-

ányokra vonatkozóan és a talált rendetlenségek és szabálytalanságok megszüntetésére nézve kiadattak. [...] A távozó könyvtáros számoljon be arról, mely címek alatt érte szaporulat a könyvtárt, s mutassa fel a lajstromot, amelyet azokról felvett, előadva, tett-e s mily lépéseket, hogy a szaporulatról elődjének példájára nyomtatott címjegyzék állíttassék ki. [...] Amíg ezen rendelkezések alapján minden tisztába nem jön, a volt könyvtáros felelőssége fennmarad, amiről értesítendő lesz.”²⁸

A káptalani vizsgálóbizottság tizenkilenc kérdésben fogalmazta meg a felmerült problémákat, és jelentésében összegezte a „vádolt”, Leskó József könyvtáros válaszait is.²⁹ Ugyanakkor Leskó, mintegy a maga mentésére, a prelátushoz írott levelében részletes válasszal szolgál a hozzá intézett kérdésekre. A figyelemre méltó levél számos adalékkal szolgál a könyvtári viszonyokról, egyben elénk vetíti a kilátástalan munkába, az állandóan újratermelődő visszaságok feldolgozásába belefáradt és felőrlődött könyvtáros keserű ironiával átszőtt gondolatait a gyűjtemény gondozásával és használatával kapcsolatban. Leskó József levelének a függékben közölt részletei (lásd az 1. levelet) hűen

tükrözik a könyvtár elhanyagoltságát és mostoha sorsát a század első évtizedeiben.³⁰ (A tájékoztató megkönnyítésére a függelék végén közlöm a Líceum épületének első emeleti alaprajzát az egyes helyiségek elnevezéseivel.)

A levelekből világosan kitűnik az is, hogy a kialakult helyzetért nem a könyvtárban kell elsősorban keresni a felelőst, a hatósági intézkedés pedig mindenképpen méltatlan és megalázó volt a könyvtárossal szemben.

A Leskó József ügyét vizsgáló bizottság „[...] a helyszíni eljárás alatt arról győződött meg, hogy a könyvtárhelyiségek mostani berendezése elégtelen ahhoz, hogy a könyvtár szabályszerűen rendezhető legyen. Nemcsak a szelektálatlan és katalogizálatlan könyvek részére nincsenek könyvespolcok, hanem a már rendezett könyvállomány tekintélyes része is az úgynevezett kiskönyvtár padozatán hever, ami a könyvek gondozása, kezelése, őrzése és használata szempontjából tarthatatlan állapot. [...] A könyvtáros a szakszerű munkák elvégzésére elegendő idővel nem rendelkezett, és egymagában elégtelen volt a rendezéssel járó sokféle teendő el látására.”³¹

Végre hivatalosan is megállapították, hogy egy könyvtáros nem elegendő a könyvtári munkák ellátására, és javaslatot tettek mind a személyzet, mind a férőhely bővítésére. Mielőtt azonban Szmracsányi Lajos érsek elfogadta volna a bizottság indítványait, személyesen is tájékozódott a könyvtár állapotáról. Tapasztalatairól 1936. május 9-én kelt levelében számolt be a Főkáptalannak.³² Ennek tartalmát a Leskó József levelében megfogalmazottakkal összevetve hű képet kapunk a könyvtárban uralkodó áldatlan állapotokról. Ezért nemcsak forrásértéke, hanem a szemléletesség miatt is szükségesnek tartottam közzétenni teljes szövegét a függelékben (*lásd a 2. levelet*).

Az 1937-es év jelentős fordulatot hozott a könyvtár működésében. Bővítették a könyvtár férőhelyeit, és elkészült a könyvtár szervezeti szabályzata is az új könyvtáros, *Ficzél Antal* (1884–1953) szerkesztésében.³³ A könyvtár életében ez volt az első ilyen dokumentum, amely

egyrészt szabályozta a bibliotéka működését, ugyanakkor az állomány védelmét is szolgáltni akarta. A könyvtár látogatási rendjéről a következőképpen rendelkezett: „*A könyvtár látogatása csak a portás kalauzolása mellett történik. A portás a látogatókat a könyvtár helyiségei közül csupán a nagykönyvtárba vezetheti [...]. Tömeges látogatások alkalmával a könyvtáros által felállított két ór ügyel a nagyterem anyagának épségére.*”³⁴

A második világháború éveinek történéseiről szóló levelezések, iratok jelenleg nem találhatók, legalábbis lappanganak. Azt tudjuk, hogy a háború alatt is folyt a munka, mégpedig az 1900 óta felhalmozódott állományt dolgozták fel. A könyvtár további működésével kapcsolatban legközelebb 1944 körül tájékozódhatunk. *Ficzél Antal* az egész könyvtári állomány új cédulakatalógusának elkészítését tervezi, 1944 júniusában pedig *Czapik Gyula* (1887–1956) érsek három tanítót osztott be a nyári szünet idejére kisegítő munkára.

A Líceum (és vele a könyvtár) 20. századi működésének leghányatottabb éveit valószínűleg 1945 és 1959 között élte át.³⁵ A háború után a legsürgősebb teendő az épület állagának helyreállítása volt, ami komoly pénzüsszegeket emésztett fel. A harcok során a csillagászati torony aknátalátot kapott, és a kilótt sarokfal és párkányzat helyreállítása 50 000 pengőbe került.³⁶ Megrongálódott a tetőszerkezet és a csatornahálózat is, amelynek javítására (tetőfedés, csőrepedés, szög) közel 71 000 pengőt költöttek.³⁷

Alig fejeződött be azonban a háború okozta károk kijavítása, amikor sor került a Líceum részleges államosítására. 1948. július 31-én jegyzőkönyv készült az államosított iskolákkal (tanulóotthonokkal) egybeépített egyházi épületek megosztása ügyében. A szemle során jelen voltak a miniszteri bizottság részéről *Takáts Gyuláné*, *Bohuss Rózsa*, *Kovács Zoltán*, *Literáthy-Káldi Gyula* műszaki szakértő, *Márton Emil* jogi szakértő, az egri egyházmegyei hatóság képviselőjében *Száva János* (1905–1984) apátkanonok, *Ficzél Antal* érseki tanácsos líceumi könyvtáros és múzeumőr, valamint *Olay*

István (1905–1984) liceumi gondnok és Somos Lajos (1904–1988) tanítóképző-intézeti igazgató. „Az eljárás megkezdése alkalmával az egri főegyházmegyei hatóság jelenlévő képviselője megbízás folytán az alábbi nyilatkozatot teszi:

Az Érsekfőpásztor az egri érseki Lyceum egész épületére a korlátozatlan teljes tulajdonjogot az egyház részére fenntartani kívánja. Általánosságban (az alábbi fenntartástól függően) nem emel kifogást az ellen, hogy az érseki Lyceum épületében eddig is működött iskolák (jogakadémia, tanítóképző-Lyceum, kereskedelmi középiskola) céljaira felhasznált épületrészeket, illetve helyiségeket az államosított iskolák továbbra is használják a Lyceum épületének karbantartási kötelezettsége mellett. Az egyházmegyei főhatóság további igényét fenntartani kívánja arra, hogy a Lyceum épületéből a háborús események folytán ideiglenesen a papnevelő intézetbe áthelyezett hittudományi főiskolai tantermek a Lyceum épületébe visszahelyeztessenek.”

A jegyzőkönyvben többek között az alábbiakat rögzítették: „Az épületből az érsekség használatában az alábbi helyiségek maradnak: az épület I. emeletén lévő és a II. emelet légterébe benyomuló Eszterházy-tér felé néző díszterem, a II. emeleten a fölépcsőház felett és a díszterem légterével határos képtár és múzeum, az I. emeleten, a Fellner-u. felé néző kiskönyvtárhelyiség, a mellette levő egy ablakos raktárhelyiséggel, ugyanezen az emeleten a Káptalan-u. felé eső érseki könyvtárterem, mely a II. emelet légterébe nyúlik be, valamint a könyvtárterem mellett lévő 2 kisebb könyvtárhelyiség. A földszinten lévő Szt. János Nyomda szedő és gépterme, továbbá az ehhez tartozó irodák és raktárhelyiségek, a toronyban lévő csillagvizsgáló és múzeumok, természetesen az I. emeleten lévő kápolna, mely a II. emelet légkörébe nyúlik be, a hozzá tartozó sekrestyével, együtt, a földszint 3. sz. alatt lévő egyházmegyei számvevőszéki hivatal, végül a földszinten lévő, két szobából álló gondnoki lakás és ugyancsak az itt lévő két szobából álló könyvtárosi, papi lakás. Miután a felsorolt részek az iskolai épületrésztől nem különíthetők el, a lépcsőházak, a folyosók közös használatban

maradnak. [...] Az épületben lévő helyiségeket kályhákkal fűtik, tehát mind az iskola, mind az érsekség saját tüzelőjét használja [...]. Az épületszárnyakkal körülzárt négyszög alakú udvar közös használatban marad.”³⁸

1949. szeptember 10-én megtörtént a Liceum teljes államosítása: „Az államosítás során jelen voltak: dr. Horváth Miklós Tanker. Főigazgató, mint a Kultuszminiszter Úr képviselője; Marton Ferenc Tanker. Főigazgatóság oktatási előadója; Dr. Némedi Lajos (1912–2006) állami Ped. Főiskola Igazgatója; Laczkó András állami Ped. Főiskola helyettes Igazgatója; Olay István a volt felekezeti Liceumnak az Egri Érsek által megbízott gondnoka és Varga Istvánné, Aradi Erzsébet jegyzőkönyvvezető, a Tanker. Főigazgatóság leírója. Dr. Horváth Miklós Tanker. Főigazgató ismerteti a Vallás és Közoktatásügyi Miniszter Úr 1254–13.001–9/1949 számú rendeletét, melynek értelmében a Miniszter Úr utasítja Heves vm. Tanker. Főigazgatóját, hogy a Liceum épületét a benne lévő kápolna kivételével állami tulajdonba vegye. [...] állami tulajdonba kerülnek a volt római katolikus Liceum épületének a következő, még állami tulajdonba nem vett részei:

- 1./ A Liceum tornyának összes helyisége,
- 2./ A nagykönyvtár berendezéseivel együtt,
- 3./ A kis könyvtár berendezéseivel együtt,
- 4./ Az eddigi állami tulajdonba nem vett torony helyiségeinek berendezési tárgyai.

Dr. Horváth Miklós Tanker. Főigazgató felhívja Olay István urat a volt római katolikus Liceumnak egri Érsek által kirendelt gondnokát, hogy a fent megnevezett helyiségek kulcsait adja át az állami Pedagógiai Főiskola Igazgatójának, Dr. Némedi Lajosnak. Olay István úr kijelenti, hogy ő nem illetékes a fent idézett rendeletek végrehajtásában, mivel erre az egri Érsek Úrtól felhatalmazást nem kapott. Dr. Horváth Miklós Tanker. Főigazgató ezért közvetlenül Főtisztelendő Dr. Czapik Gyula Egri Érsek Urat a fent idézett rendeletek alapján felkéri, hogy a nevezett helyiségek kulcsait átadni szíveskedjék az állami Pedagógia Főiskola Igazgatójának. A Tanker. Főigazgató utasítja a Főiskola Igazgatóságát, hogy a nagy- és kis könyvtár helyiség-

*ben levő könyveket használatba ne vegyék, mivel ezen könyvek tulajdonjogát a Vallás és Közoktatási Miniszter Úr dönti el.*³⁹

Az érsek pár nappal később utasította Barsy István (1878–1952) érseki jogtanácsost és Szepesy Bertalan egri ügyvédet, hogy tartsanak szemlét a Liceum épületében, és tegyenek jelentést. Megállapították, hogy a könyvtár, képtár, levéltár, múzeum helyiségei le vannak pecsételve a Pedagógiai Főiskola pecsétjével. *„Az épületben nem kérdeztük, de nem is kérdezhettük, hogy a lepecsételésnek mi az oka.”*⁴⁰ Czapik Gyula érsek 1949. szeptember 21-én kelt levelében Ortutay Gyula (1910–1978) vallás- és közoktatási miniszter segítségét kérte: *„Tisztelettel közlöm, hogy folyó hó 13-án vett és 14-én telefonon kapott személyes közlésével ellentétben az Érseki Könyvtár és Érseki Képtár helyiségei még a mai napon, szeptember 21-én is változatlanul le vannak pecsételve és így oda be nem léphetek. Kérem nb. intézkedését.”*⁴¹

A miniszter október 3-án a következőket válaszolta: *„[...] elrendelem, hogy a termeket az államosítás alól vonják ki, és a döntésig azokat a termeket zárják be. Ilyen módon a könyvtár és képtár állaga mindenesetre biztosítva van, a termeket senki nem használhatja és a bizottság jelentése után módomban lesz végleges döntést hozni.”*⁴²

Ennek ellenére végleges döntés az ügyben nem született. A könyvtár teljes állománya 1954. október 30-ig zárva volt.

Időközben a főiskola kiürítette a kiskönyvtárat, amellyel a véletlen folytán szembesült az érsekség és az érseki könyvtáros is. A Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának tudomására jutott, hogy Mikes Kelemen levelei az Érsekség birtokában és őrizetében vannak. 1951. január 4-én Szabó Nándor osztályvezető levélben kereste meg Czapik Gyula érseket és felkérte arra, hogy tájékoztassa őket Mikes Kelemen leveleinek holléte felől.⁴³ Az érsek január 29-én kelt levelében a következőket írta: *„Mikes Kelemen: »Törökországi levelei«-nek eredeti példánya a Liceum épületében az Érseki Könyvtárnak kisebb termében (ún. kiskönyvtár-*

*ban) volt elhelyezve. 1949. év őszén a könyvtár lezárása lepecsételése és a terem kulcsainak a Pedagógiai Főiskola igazgatóságának átadása előtt a könyvtár kezelője személyesen győződött meg arról, hogy Mikes Kelemen levelei a helyükön voltak. 1950 szeptemberében a Könyvtári Központ hivatalos megkeresésére egy könyv után kellett volna kutatni az Érseki könyvtárban. Mikor ez ügyben a kiskönyvtár megnyitása iránt a könyvtár kezelője az említett főiskola igazgatóságához fordult, ott azt a felvilágosítást kapta, hogy ők már behatoltak ebbe a terembe, mert a könyvek súlya alatt a padló süllyedni kezdett (u.i. az alanta lévő termék oldalfalait kibontották) s mikor a könyvtár kezelője kíséretükben bement a jelzett könyvtárba, látta, hogy a terem közepéről a könyvek a két sarokban voltak felhalmozva, megbolygatták tehát a könyvtárt anélkül, hogy erről akár őt, akár az egyházmegyei hivatalomat értesítették volna. Így a könyvtár kezelője sem Mikes Kelemen leveleiért, sem az ott lévő más értékesebb könyvekért felelősséget nem vállalhatott. Hallomás útján értesült továbbá a könyvtár kezelője, hogy a Pedagógiai Főiskola igazgatósága később minden megkérdés és értesítés nélkül az egész termet kiürítette, és a könyvtár anyagát az épület földszintjén a nyomda volt helyiségeiben helyeztette el.”*⁴⁴

Ilyen és ehhez hasonló események vezettek oda, hogy 1952. február 28-án az Állami Egyházügyi Hivatal megbízásából az Országos Könyvtári Központ munkatársai (Borsa Gedeon, Dörnyei Sándor, Hajdu Elemérné, Reményi Andrásné) felülvizsgálták az érseki könyvtárat. *„A vizsgálat során megállapították, hogy a könyvtár egyik része az emeleti nagykönyvtár helyiségében és annak két melléktermében eredeti elhelyezésében áll, a másik része pedig, az ún. kiskönyvtár eredeti helyéről leszállítva a földszinten, a volt nyomda-helyiségben nyert elhelyezést. A kiskönyvtár leszállítását az Egri Pedagógiai Főiskola vezetősége hajtotta végre az egri érsek és annak könyvtárosa tudta és részvétele nélkül. A leszállított könyvanyagot magában foglaló helyiségek kulcsait Némedi Lajos, a Pedagógiai Főiskola igazgatója, a nagykönyvtár kulcsát*

pedig Ficzel Antal könyvtáros őrzi. Az Országos Könyvtári Központ kiküldöttei átvizsgálták a könyvtár mindkét helyén elhelyezett anyagot, és abból a tudományos kutatás számára értékes és ritka műveket jegyzékbe foglalták egy országos nyilvántartás számára. Ugyanakkor megállapították, a könyvtárból mely művek hiányoznak. A könyvtár legértékesebb kódexei és könyvei közül 12 db-ot az igazgatói irodában helyeztek el.⁴⁵ A könyvek és kódexek jegyzékén a következők szerepeltek:⁴⁶

1. *Petrus Blesensis: Tractatus Theologici de Sancto Job. Papírkódex a XIII. századból. J.n.*
2. *Mikes Kelemen: Törökországi Levelek. A szerző eredeti kézírata. Külön elhelyezve páncélszekrényben. U2.III.7.*
3. *Horae Beatae Mariae Virginis. Hártakódex a XIV. századból. U2.VI.8.*
4. *Pompéry-kódex. 1574-ből, magyar nyelven. U2.III.6.*
5. *Breviarium per anni circulum. Hártakódex. XIV. század. U2.VI.11.*
6. *Dante-kódex. Papír és hártya. 1417. P.V.1.*
7. *Miskolczi László-féle Missale. 1394. Hártya. U2.VI.5.*
8. *Sacrobosco: Tractatus Astronomicus. Hártya. XV. század. U2.VI.1.*
9. *Tractatus Theologici. Hártakódex. XIV. század. M2.IV.8.*
10. *Tabulae et Apologiae Morales. XV. század. Papírkódex, tollrajzokkal. U2.III.3.*
11. *Német misztériumjátékok a XV. századból. Papírkódex. B.V.6.*
12. *Arithmetica Practica, Lőcse, 1701. Régi magyar nyomt. U2.III.5.*

A vizsgálat végeztével mindkét könyvtárhelyiséget, valamint a főiskolai igazgatói irodában lévő szekrényt is lepecsételték az Országos Könyvtári Központ pecsétjével.

Ficzel Antalt követően Iványi Sándor (1917–1983) 1953-ban vette át a könyvtár vezetését. Kemény küzdelmet folytatott a könyvek megmentéséért. A továbbiakban a helyiségek, illetve

az állomány visszaadása szakaszosan történt. 1954. október 21-én az egyházmegye visszakapta az érseki könyvtár kimagasló értékeit, amelyeket 1952. február 28-án helyeztek el a Pedagógiai Főiskola igazgatói irodájában. Az átadásnál jelen volt az Országos Széchényi Könyvtár két küldötte, Falvi Zoltán és Dörnyei Sándor, valamint Zétényi Endre (1904–1993) a főiskola igazgatóhelyettese, és Iványi Sándor, az érseki könyvtáros is. Átadás előtt megvizsgálták a szekrényen lévő pecsét épségét, majd felnyitása után a szekrényben lévő leltárral összevetve megállapították, hogy az elhelyezett értékek (12 mű) hiánytalanul megvannak.⁴⁷

1954. október 23–30-a között megtörtént a barokk könyvtárterem és a hozzátartozó két kisterem visszaadása is.⁴⁸ A Pedagógiai Főiskola igazgatója az oktatás zavartalansága érdekében időben is szabályozta az épületnek mint műemléknek és a könyvtárnak a látogatását, de a látogatók útvonalát is meghatározta. „A főiskola rendje miatt általában a látogatók útvonalát is szabályozni kívánom. Így a könyvtárhoz vezető és használó utat is. Közlöm tehát, hogy a könyvtárat a jobboldali oldallépcsőn közelíthetik meg.”⁴⁹

Az átadáskor történt revízió alkalmával a hiányokról jegyzék készült, amely 153 munka hiányát tüntette fel, köztük négy kéziratét is.⁵⁰ A visszaadás megtörténte után az állomány szakszerű kezelésének elősegítése érdekében az Országos Széchényi Könyvtár vállalta az Egri Főegyházmegyei Könyvtár szakmai ellenőrzését. A jegyzőkönyvben rögzítésre került az állomány többi részének a sorsa is. „Az állománynak az épület földszinti helyiségben lévő része az eredeti könyvtárhelyiségek rendelkezésre bocsátását követően fog a kötetek visszahelyezése után, leltárilag visszaadásra kerülni. Ennek megtörténteig a földszinti helyiség kulcsai lepecsételt borítékban az egri Állami Pedagógiai Főiskola igazgatójának őrzetében maradnak.”⁵¹

1955-ben Czapik Gyula érsek az Állami Egyházügyi Hivatal segítségét kérte a könyvtár még zár alatti részének feloldása érdekében. Levelében azt írta: „Sürgőssé teszi a Könyvtár teljes átadá-

sát, s az olvasóterem megnyitását az is, hogy egyre gyakrabban jelentkeznek kutatók, akik méltatlankodva kénytelenek tudomásul venni, hogy a keresett könyvhöz nem lehet hozzáférni. [...] Végül figyelemre méltó tény az is, hogy az Egri Egyházmegyei Könyvtár az egyetlen egyházi könyvtár hazánkban, melynek anyaga és jogi helyzete még mindig tisztázatlan. [...] kb. 35 000 kötet már átadatott, de mintegy 40 000 kötet még mindig nem adatott át, rendezetlenül be van zsúfolva a Liceum egyik helyiségébe.”⁵²

Emellett a könyvtár megnyitásához tudományos érdekek is fűződtek. „A Magyar Tudományos Akadémia jelentős könyvtári munkálatok sürgős elvégzését határozta el. Így többek között: Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárának új kiadását, a magyar időszaki sajtó összefoglaló és leőhely-bibliográfiájának összeállítását, továbbá a magyar könyvtárakban lévő ősnymtatványok és kéziratok közös, együttes katalógusának felállítását (vö. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei, VI. kötet, 3–4. szám). E munkálatok érdemleges elvégzése Könyvtárunk közös működése nélkül teljességgel illuzórikussá válna.”⁵³

Tovább folyt a küzdelem a kiskönyvtár pusztulásra ítélt köteteinek megmentéséért. 1956-ban,⁵⁴ majd 1958-ban is újabb levélváltásra került sor. Ritter Márton (1925–1987) könyvtárvezető helyettes a Művelődésügyi Minisztérium Országos Könyvtárügyi Tanácsának közbenjárását kérte, és javasolta, hogy egy helyszíni szemle alapján személyesen győződjenek meg a jelenlegi helyzet tarthatatlanságáról: „1954. október 30-án a könyvtár teljes állományát feloldották a zár alól, de gyakorlatilag csak a díszes könyvtártermet kaptuk vissza, a földszinti teremben továbbra is ott porosodik, pusztul, rongálódik a könyvtár nagy értékeit képviselő állomány. [...] Az elmúlt év őszén a Lyceum épületének renoválásával eljutottak a lezárt földszinti teremhez. A külső állványzat felszereléséhez szükség volt a terem külső ablaksorának levételére. Mivel a belső ablakok nem zártak rendesen, a terem napokon keresztül nyitva állt. Csak napok múlva tudtuk megszerezni a teremhez való behatoláshoz

szükséges engedélyt. Ilyen körülmények között a lezárt teremben őrzött könyvek biztonsága is illuzórikus. Pedig az ebben a teremben elhelyezett könyveknek a visszajuttatásához első rendű kulturális érdekek fűződnek. [...] Ennek ellenére a könyvtárat szinte nap-nap után keresik fel a hazai és külföldi kutatók és mindannyiszor csalódottan és dolgavégezetlenül kell visszatérniük nem azért, mert a keresett mű nincs meg, hanem azért, mert a könyvtár jó része még mindig zár alatt van. [...] nem csoda, ha az egyik csehszlovák kutató ezt az állapotot felháborodottan »minősíthetetlen kulturbotrány«-nak nevezte.”⁵⁵

A történet újabb epizódja a következő évhez kapcsolódik. Ekkor, 1959. augusztus 3-án Iványi Sándor telefonon kereste meg az Országos Műemléki Felügyelőséget. A Felügyelőség hozzájárulását kérte a Liceum épületében lévő kápolna padjainak kibontására és a földszinten lévő könyvtárrészleg beköltöztetésére. A Felügyelőség ehhez nem járult hozzá. Augusztus 5-én a helyszíni szemle során viszont megállapították, hogy tiltakozásuk ellenére a rokkó padokat kibontották, és az udvarra hordták. Gerő László (1909–1995) az Országos Műemléki Felügyelőség nevében levélben szólította fel az Egri Érseki Főhatóságot a kápolna berendezésének azonnali visszaállítására: „A fenti eljárás ellen legerélyesebb tiltakozásunkat jelentjük be, és felhívjuk az illetékeseket, hogy a berendezés visszaállításáról haladéktalanul gondoskodjanak. Az egri Liceum copf-építészetünk és egyben műemlékállományunknak egyik legjelentősebb darabja. Ezen belül díszterme, könyvtárterme és kápolnája korabeli berendezéseivel és freskóival kiemelkedő értékű, és egységük megbontása jövátéhetetlen műemlékrombolásnak tekinthető. [...] Kérjük az illetékeseket, hogy a kápolna berendezésének visszaállítását haladéktalanul végezzék el, ellenkező esetben a 13/1949 törvényerejű rendelet értelmében műemlékrombolás címen kénytelenek leszünk eljárást indítani.”⁵⁶

Brezanóczy Pál (1912–1972) apostoli kormányzó az Országos Műemléki Felügyelőség levelére válaszolva a következőket írta: „[...] helyiség hiányában az adott körülmények közepette csak az

a lehetőség kínálkozott, hogy a könyvek ideiglenesen a liceumi kápolnában legyenek elhelyezve. Ezt a megoldást megtárgyaltuk a Művelődésügyi Minisztérium és a Széchényi Könyvtár legilletékesebbjeivel és tőlük nyertünk meghatalmazást ennek a mentőakciónak a lebonyolításához. Ezek után – hiszen mindezt itt járt képviselőjünknek is tudomására adtuk – a T. Cím által emelt vád érthetetlen és elfogadhatatlan. A folyamatba tett könyvmentési akció e két fenti fórum tudomása és irányítása mellett indítatott be. Ezt képviselőjünk tudomásul vette. Illetékesség címén tehát a két fórumot szíveskedjék megkeresni, és ha vádat óhajt emelni, akkor azt ugyancsak feljük érzékeltesse, mivel mi csak végrehajtói vagyunk e szükségmegoldásnak. [...] Jómagunk sem tartjuk ideális megoldásnak a műemlék kápolna ily irányú felhasználását, de szükségmegoldásnak mégis ezt kellett tennünk.”⁵⁷

Entz Géza (1913–1993), az Országos Műemléki Felügyelőség osztályvezetője a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári Főosztályához intézett levelében elismerte az Egri Érseki Könyvtár megfelelő helyiségbe költöztetésének szükségességét, de fenntartotta álláspontját, hogy erre a kápolna alkalmatlan. Véleménye szerint „Műemléki szempontból nem közömbös, hogy a barokk architektúrával kiképzett térben, amelyet Maulbertsch mennyezetfreskója koronáz, az eredeti padok helyett semmiképpen oda nem illő polcok állnak, melyek a látogató számára az összbnyomást erősen lerontják, eltekintve attól, hogy az eredeti bútortzat kibontásával 160 év után a Liceum egyik eddig sértetlen termét mint műemléki együttest elrontották. [...] Az egri Liceum műtörténeti értéke hazai viszonylatban egyedülálló. Sajnos az épületet használó Pedagógiai Főiskola erre az adottságra kevésbé van tekintettel, és az évek folyamán számos intézkedésével károsította a műemléket. A kápolnát a legrövidebb időn belül eredeti műemléki állapotába kell állítani, a könyvtárral és díszteremmel együtt az idegenforgalom számára bemutathatóvá kell tenni.”⁵⁸

Itt jegyezném meg, hogy erre közel ötven évet kellett várni. Az Eszterházy Károly Főiskola vezetése, Hauser Zoltán rektor és Kis-Tóth Lajos

rektor-helyettes kezdeményezésére a kápolna helyreállítása csak az ezredforduló után történt meg. Visszaszállították a novaji templomból az idők során elkerült orgonát, majd 2006. október 11-én Oratorium Artium Pyrkerianum néven művészeti célokra végre ismét megnyitották a nagyközönség előtt.

Visszatérve azonban a korabeli eseményekhez, 1959-ben a kápolnát minden tiltakozás ellenére raktárhelyiséggé alakították, amelyben a liceumi könyvtár eddig zár alatt tartott mintegy 40 000 kötetnyi anyagát helyezték el. A kibontott padokat 1959. augusztus 22-én állaguk megóvása érdekében és használatra a maklári templomba szállították.⁵⁹

Most már elkezdődhetett az érdemi munka a könyvtárban is. Iványi Sándor az érseknek írt jelentésében beszámolt az elvégzett munkákról:

„Elkezdődött a könyvtár teljes revíziója. Megálapítottuk a hiányokat, megtörtént a duplumok kiszedése, az ömlesztett folyóiratok, periodikák rendezése, továbbá a könyvtárban található ősnymtatványok, régi magyar könyvek, kéziratok és egri kiadványok különválogatása.”⁶⁰

A duplumok értékesítésére, illetve az elhunyt kanonokok könyvhagyatékainak elhelyezésére a Főegyházmegyei Hatóság írásbeli rendelkezését kérte: „Köztudomású, hogy a könyvtáralapító Eszterházy Károly püspök óta az elhunyt egri főpásztorok, továbbá Fischer István érsek rendelete és a főkáptalani statútumok szerint az elhunyt kanonokok könyvei a Főegyházmegyei Könyvtárt illetik. A felszabadulás előtt a főpásztorok és a kanonokok könyvhagyatékai valóban be is kerültek a Könyvtárba, később azonban már nem – vagy a Papnevelő Intézet könyvtára, vagy az örökösök kapták meg azokat. Nem tudom, a Ft. Főkáptalan mennyiben tekinti magára nézve kötelező érvényűnek az említett főpásztori rendelkezést és a káptalani statútumokat, – bizonyos azonban, hogy Egyházunk érdeke megkívánja e probléma megnyugtató rendezését. Könyvtárunk régi jogaira és a másfél évszázados gyakorlatra való hivatkozással őszinte tisztelettel kérem tehát a Ft. Főegyházmegyei Hatóság oly irányú rendelkezését, hogy az elhunyt főpásztorok és

*kanonokok könyvgyógyászai – hacsak valami jogi akadály nincs – ezentúl is a Főegyházmegyei Könyvtárra szálljanak. Ha pedig a Ft. Főegyházmegyei Hatóság a Papnevelő Intézet könyvtárának juttatja a hagyatékokat, ebben az esetben azt kérem, hogy a szóban forgó hagyatékokból legalább azokat a könyveket kapja meg könyvtárunk, melyek a Papnevelő Intézet könyvtárában egy példányban már megvannak.*⁶¹

A könyvtár fejlődésnek indult, nőtt az olvasók és a kölcsönzők száma, beindult az idegenvezetés is. A használók számának növekedését igazolják az éves jelentések alapján összegzett adatok is (2. táblázat).

nyugalmazott tudományos vezetője megvizsgálta mind a régi teremkönyvtár, mind az úgynevezett „új könyvtár” elhelyezését, tárolási körülményeit, állományát és annak könyvhigiéniai állapotát. Jelentésében rámutatott azokra a tennivalókra, amelyek halaszthatatlanul szükségesek az állomány védelme szempontjából.⁶⁵

Brezanóczy Pál egri érsek 1971. szeptember 2-án kelt levelében tájékoztatta a Művelődésügyi Minisztérium Felsőoktatási Főosztályát a Főegyházmegyei Könyvtár helyzetéről, működésének nehézségeiről, és javaslatot tett a könyvtár működésének eredményesebbé tételére: „Amikor javaslatot teszünk, tisztában vagyunk azzal, hogy

			1959 ⁶²	1960 ⁶³	1961 ⁶⁴
Kölcsönzés külső használatra	olvasó		34	72	76
	mű		521	666	669
	kötet		773	995	1363
Olvasótermi használat	olvasó		52	364	327
	mű		160	1452	1635
	kötet		200	1800	2000
Gyarapodás	vétél	mű	9	–	–
		kötet	20	229	179
	ajándék	mű	22	–	–
		kötet	22	546	344
	csere	mű	8	52	67
Fölös-példány-értékesítés	könyv (kötet)		42	827	590
	régí kiadású folyóirat (évf.)		4	22	7
A Műemlékkönyvtár látogatóinak száma			22 106	21 518	23 167

2. táblázat

Gyarapodás és könyvtárhasználat 1959 és 1961 között

Olvasóterem hiányában csaknem lehetetlen volt az egyre növekvő igények kielégítése. A kutatómunka egyetlen kis helyiségben történt; itt a munkához szükséges nyugalmat biztosítani lehetetlen volt. 1970. február 11-én *Tombor Tibor* (1909–2000), az Országos Széchenyi Könyvtár

*elsődlegesen nem egyházi, hanem kimondottan közművelődési és idegenforgalmi érdekeket, s – bizonyos mértékben – a Tanárképző Főiskola érdekeit mozdítjuk el.*⁶⁶

Miklósvári Sándor, a Művelődésügyi Minisztérium osztályvezetője egyetértett azzal, hogy „a

*Főegyházmegyei Könyvtár a Liceum épületének főiskolai célokra való átállása előtt lényegesen nagyobb területtel rendelkezett, mint jelenleg. A könyvtárhoz tartozott a jelenlegi első emeleti tornaterem, öltöző és zuhanyzó, valamint a testnevelési tanszék tanári szobája. Kétségtelen tényként kell elfogadni azt is, hogy a könyvtár állománya és forgalma az utóbbi időszakban tovább fejlődik. A fentiek mellett az is tény, hogy a főiskola zavartalan üzemeltetése előtt az épület szűk kapacitása miatt még nagyobb problémák állnak, és ezek súlyossága még fokozódni fog. [...] Az Önök által felvetett igényeket csak akkor tudnánk kielégíteni, ha a főiskola központi épületéből legalább a Testnevelési Tanszékét és a Műszaki Tanszékét egy új objektumba lehetne elhelyezni, vagy az egész tanárképző főiskola részére új objektumot építenénk.*⁶⁷

1977. május 12-én Kovách Zoltán (1930–1981), az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ katolikus könyvtárrészlegének vezetője és Kókay György (1929–2007), a Katolikus Könyvtárak Állami felügyelője előzetes értesítés alapján felkeresték az érsekséget és az érseki könyvtárat. Látogatásukról emlékeztető készült, amelyben előadták, hogy az Érseki Könyvtár elhelyezését nem találják kielégítőnek, szükség volna több helyiségre. Javasolták, hogy a könyvtárat a mostani dolgozószoba melletti helyiséggel bővítsék, a jövőre nézve pedig szükséges területként megemlézték az egyház helyiségeit, a régi könyvtártermeket is. Emellett kérték a takarítást és redőnyök elhelyezését a könyvtárterem ablakaira. Iványi Sándor könyvtáros ezen kívül annak orvoslását is kérte, hogy a Pedagógiai Főiskolát a vizsgák idején lezárják, és ezzel a könyvtár látogatóit kizárják az épületből. (Sokan ugyanis az egyházat hibáztatták a kialakult helyzetért.)⁶⁸

Időközben szakadatlanul folyt a feldolgozó munka. Iványi Sándor fő elfoglaltsága volt a könyvtár ügyeinek intézése. 1982. január 15-én levélben fordult az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjához az Egri Főegyházmegyei Könyvtár tudományos könyvtárrá minősítése érdekében.

Beterjesztésében a következőket írta: „A Főegyházmegyei Könyvtár 1793-ban nyílt meg nyilvános tudományos könyvtárként, mint egy tervezett, de meg nem valósulhatott egyetemnek a könyvtára. Fennállása folyamán mindig tudományos könyvtárként szerepelt a köztudatban, s jelenleg is ilyenként ismerik és használják az olvasók és kutatók ezrei. A könyvtár tagja az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ által irányított római katolikus egyházi könyvtári hálózatnak. [...]”⁶⁹

1982. március 7-én a Művelődésügyi Minisztérium III. osztályú tudományos könyvtárrá minősítette az Egri Főegyházmegyei Könyvtárat, a Pannonhalmi Főapátsági, az Esztergomi Főszékesegyházi és a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtárral együtt.⁷⁰ Várkonyi Imre, prépost, kanonok, országos igazgató, levélben értesítette erről Kádár László (1927–1986) egri érseket. „A négy egyházi könyvtár tudományos besorolása nem csak kiemelt jelentőségű és rangos értéket képviselő gyűjtemények megbecsülésének jele, de a könyvtárosok és a könyvtárak kezelőinek – nem egyszer áldozatos munkájának – erkölcsi elismerése is.”⁷¹

Iványi Sándornak a könyvtár iránti elhivatottságára jellemző, hogy amikor 1969-ben az idegenforgalom váratlan, indokolatlan és hosszú szüneteltetése következtében, továbbá a külföldi folyóiratok előfizetési díjának váratlan emelkedése miatt év végén 19 740 forint 62 fillér hiány keletkezett, saját pénzét bocsátotta a könyvtár rendelkezésére. Erről az esetről ő maga a következőket írta: „Ezt a hiányt abból a pénzből fedezem, melyet én bocsájtottam a könyvtár rendelkezésére abban a meggyőződésben, hogy ha újra megindul az épületben az idegenforgalom, a könyvtár ezt a kölcsönt bizonyos időn belül nehézségek nélkül törleszteni tudja. [...] Ha pedig meghalnék, még mielőtt a könyvtár vissza tudná fizetni ezt a kölcsönt, az egész összeget a Főegyházmegyei Könyvtárnak adományozom. Ennek biztosítására a könyvtár irattárában és pénztárában a következő nyilatkozatot helyezem el: »Az Egri Főegyházmegyei Könyvtárnak a folyó kiadások fedezésére kölcsönadtam 19.740,62

forintot, azaz Tizenkilencezer hétszáznegyven 62/100 forintot. Ha meghalnék, mielőtt a könyvtár vissza tudná fizetni ezt a kölcsönt, az egész összeget az Egri Főegyházmegyei Könyvtárnak adományozom. Eger, 1970. december 31. Iványi Sándor érseki főkönyvtáros»⁷²

Iványi Sándor 30 évig állt a könyvtár élén, további feldolgozó munkája során elkészült a csillagászati különgyűjtemény, a Régi Magyar Könyvek, több mint száz periodika helyrajzi és betűrendi cédulakatalógusa, valamint a kéziratkatalógus, amely 1986-ban látott napvilágot.⁷³ 1983-ban hunyt el. Halála nagy veszteséget jelentett a könyvtárnak. Utódja *Antalóczi Lajos* lett, aki ezt megelőzően segéd-könyvtárosként dolgozott a Főegyházmegyei Könyvtárban, és 1982-től az egri Kisboldogasszony plébánián plébánosi teendőket is ellátott.

Antalóczi igen nagy terhet vett a vállára, amikor az Egri Főegyházmegyei Könyvtár élére került. A tornateremként funkcionáló régi könyvtártermet még mindig a főiskola használta; a könyvtár változatlanul helyhiánnyal küzdött. Fogadni kellett Iványi Sándor mintegy 5–6 ezer kötetes hagyatékát, valamint Kádár László érsek, Czapik Gyula érsek, *Mészáros Lajos* (1915–1987) káptalani helynök, *Pákozdy József* (1912–1979) kanonok és *Bíró Lajos* (1918–1978) plébános hagyatékait is, de ezek tárolását nem tudták megoldani.

1989. augusztus 28-án Antalóczi Lajos beadvánnyal fordult *Glatz Ferenchez*, az akkori művelődésügyi miniszterhez: „*Beadványom célja: több évtizedes próbálkozás után az EFK szeretné visszakapni a tulajdonát képező, az államosítás alól miniszteri rendelkezéssel kivont termet.*”⁷⁴

Ebben röviden vázolta a történelmi helyzetet, jelenlegi állapotukat és a megoldást célzó erőfeszítéseiket is. A beadványhoz mellékelte *Seregély István* érsek támogató sorait, amelyben ez áll: „*Mint az Egri Főegyházmegye érseke székfoglalásom után hamarosan, 1987-ben magam is kérelemmel fordultam a Művelődésügyi Minisztériumhoz könyvtárunk problémáinak ügyében. Írásos válasz mindaddig nem érkezett, csupán szóbeli ígéreteket kaptam. Tisztelettel kérem a*

Miniszter Urat a főkönyvtárosunk által részletezett és benyújtott kérdések felülvizsgálására, valamint az évtizedek óta rendezetlen, és jogilag sérelmes helyzetet az Egri Főegyházmegye számára kedvezően megoldani. Megjegyzem, hogy a jelenlegi körülmények a hatékony kutatómunkát hátráltatják, s ezt négy évtizeden keresztül mind a hazai, mind a külföldi vendégek bizony nagyon sokszor rendkívül elmarasztalóan kommentálták. Tisztelt Miniszter Úr! A hazai reformok jóvoltából egyházunk kulturális téren is egyre hatékonyabban állhat a magyar nép rendelkezésére. A további fejlődésben bízva remélem az Egri Főegyházmegyei Könyvtár igényének gyors és kedvező teljesítését.”⁷⁵

A beadványt elfogadták. 1989. szeptember 14-én az egri Tanárképző Főiskola igazgatói irodájában megtörtént az átadás. Jelen voltak: *Csontos Barna* érseki helynök, *Czakó István* provikárius, Antalóczi Lajos, a Főegyházmegyei Könyvtár vezetője, *Szövényi Zsolt*, a Művelődésügyi Minisztérium osztályvezetője, miniszteri főtanácsos, *Bisztriczki Elemér*, a Művelődésügyi Minisztérium munkatársa és *Orbán Sándor* főiskolai főigazgató. A jelenlévők megállapodtak abban, hogy 1989. szeptember 14-től a főiskola 46. számú termét az egyházi könyvtár részére átadja. (A 43, 44, 45-ös termék átadására 1989. december 15-i határidővel került sor.) Az egyház részéről az a kívánság merült fel, hogy a termék könyvtári célra használható állapotban kerüljenek a könyvtár tulajdonába. A visszaállításról és annak feltételeiről 1989. december 15-ig újabb megbeszélésre került sor, amelyen a könyvtár fejlesztésével kapcsolatban felmerülő státusz bővítést, energiaellátást az egyház támogatásként kérte a Minisztériumtól.⁷⁶

Glatz Ferenc levélben tájékoztatta *Seregély István* érseket a döntésről: „*Tájékoztatom, hogy a Művelődésügyi Minisztérium az 1989. szeptember 14-i emlékeztetőben foglaltaknak megfelelő ütemezéssel gondoskodik a termék könyvtári funkcióinak megfelelő kialakításáról és átadásáról, valamint vállalja az átadott helyiségek üzemeltetési költségét. A könyvtár tárgyi és személyi feltételeinek biztosítása érdekében e naptári év végéig megoldást keresünk.*”⁷⁷

1991 augusztusában a felújítási munkálatok után a könyvtár visszaköltözhetett régi helyére. A következő hónapban – szeptember 7-én – pedig az egri főiskola felvette *Eszterházy Károly* nevét, és közös ünnepség keretében megnyitották az új termeket.

Ezek után hozzáláttak a barokk terem restaurálásához, és ezzel együtt megkezdődött az itt lévő könyvek cédula alapú katalogizálása, illetve számítógépes adatbázisba szervezése. A számítógépes feldolgozás – több egyházi könyvtárhoz hasonlóan – az Orbis programmal történt.

Különgyűjtemények	Kötet
Feldolgozott folyóiratok	10 200
Helytörténeti művek	5 700
Aprónyomtatványok	7 400
Segédkönyvtár	1 450
Névtár (sematizmusok)	1 117
Imakönyvek (a különgyűjteményről van szó)	636
RMK állomány	398
Csillagászati gyűjtemény	367
Az antikvák száma	1 555

3. táblázat

A különgyűjtemények adatai 1993-ban

A Főegyházmezei Könyvtár 1993-ban, a bicentenárium évében megközelítően 130 000 kötetel rendelkezett. A barokk teremben összesen 52 625, az új raktárhelységben 44 600 kötet volt.⁷⁸

Az ezredfordulót megelőző, majd azt követő évek a könyvtár dinamikus fejlődését tükrözik. Az 1994-ben megalakuló Egyházi Könyvtárak Egyesülésének egyik alapító tagja volt az Egri Egyházmegyei Könyvtár. Az egyesülés 2000-ben Antalóczi Lajost választotta meg elnökévé.⁷⁹ Megbízatását azonban rövid ideig tudta csak ellátni súlyosbodó betegsége miatt, és még az év decemberében elhunyt. Nagy veszteséget jelentett mind az egyházmegyének, mind a

könyvtárnak; fáradhatatlanul törekedett hűséges maradni Eszterházy Károly szelleméhez. Utódja *Mikolai Vince* lett, aki 2001-től 2003-ig vezette a könyvtárat, majd *Löffler Erzsébet* vette át a könyvtár irányítását, aki az első világi vezető a könyvtár életében.

Jelenleg a könyvtár mintegy 157 000 kötetel rendelkezik. A barokk teremben 55 000 kötetel, az új raktárhelységben (az időközben visszaszerzett hajdani kiskönyvtár termeiben) csaknem 50 000 kötetel őriznek.

Különgyűjtemények	Kötet
Feldolgozott folyóiratok	15 000
Helytörténeti művek	5 700
Aprónyomtatványok	7 400
Segéd könyvtár	1 500
Névtár (sematizmusok)	1 200
Imakönyvek (a különgyűjteményről van szó)	700
RMK állomány	401
Csillagászati gyűjtemény	367
Az antikvák száma	1 555

4. táblázat

A különgyűjtemények adatai napjainkban

Rendelkezik még a könyvtár 34 középkori kódexszel, 100 ősnymtatvánnyal. (Az antikvák, valamint az ősnymtatványok száma még feltehetően változni fog, pontos számadatot majd a teljes feldolgozás után lehet remélni.)

Az 1850 utáni állomány gépi feldolgozottsága 100%-os, a barokk terem állományának 70%-a szerepel a könyvtár adatbázisában. Az egyházi könyvtárak internetes adatbázisában, a THECA-ban pedig jelenleg mintegy 5 000 rekorddal képviselteti állományát az Egri Főegyházmezei Könyvtár. Hamarosan sor kerül egy új integrált könyvtári rendszer (Corvina) bevezetésére, amelybe a már gépre vitt adatok átkonvertálhatók lesznek.

A gyűjtemény profilja az évtizedek során egyértelműen a bölcsészet irányába orientálódott, s ma is ezt tartják szem előtt. Gyűjtési körébe tartozik a teológia, a filozófia, a történettudomány, a néprajztudomány, a nyelvészet, a művészet stb. irodalmához tartozó kézikönyvek, szakkönyvek, valamint a vonatkozó segédtudományok kiadványai. Jelenleg 102 magyar és 4 külföldi periodika jár a könyvtárba. A könyvtár éves gyarapodása mintegy 500 kötet, amely főleg ajándékokból áll. A beérkezett hagyatékok száma ma már igen kevés. A könyvtár működéséhez az egri önkormányzat is anyagi támogatást nyújt.

A könyvtár szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén. Fenntartója az Egri Főegyházmegyei Hatóság. Kiszolgálja az egyházmegye papságát, teológusait és híveit, a Líceumban működő főiskola oktatóit és hallgatóit, továbbá a hazai és külföldi tudományos élet kutatóit.⁸⁰

Az Egri Főegyházmegyei Könyvtár működésének legutóbbi száz éve nem kevésbé bővelkedik fordulatokban, mint a megelőző korok századai. A könyvtár hosszú utat járt be, amíg lassan napjaink digitális ösvényére lépett, nem szakadva el közben az alapító gyökerektől, nem feledve Eszterházy Károly nevét és a hagyományok erejét. Legújabb kori története is azt bizonyítja, hogy eleget tesz az Antalóczi Lajos által megfogalmazott küldetésnek: „*Ma, amikor eláraszt bennünket a tévtanítás, az audiovizuális eszközök kínálata, mikor úton-útfélen belebotunk valamilyen irodalomba, az egyház egyszerűen nem mondhat le saját irodalmának a világban való jelenlétéről, terjesztéséről, mert nem fog megfelelni krisztusi küldetésének. A múlt ismerete nélkül nem építhetünk jövőt.*”⁸¹

Függelék

1. levél

EFK irattára 7/1937. *Leskó József válasza a főkáptalani Bizottság kérdéseire.*

Eger, 1936. május 20. (Részletek)

Méltóságos főtisztelendő Praelatus Úr!

f.é. április 30-án a könyvtár átadására kiküldött bizottság felsőbb utasításra több kérdést intézett hozzám. Megfelelő tisztelettel válaszolok.

1.) A főpásztori leirathoz mellékelt jegyzékben hiányzóknak feltüntetett nagyértékű művek visszakerültek-e az egyházmegyei könyvtár tulajdonába? Valamennyi, illetve melyek?

Semmi sem került vissza, sőt mindig jeleztem, hogy a lajstromot nem tekintem lezártnak. A könyvek még 1911–1912-ben tűntek el Michalek Manó könyvtárossága alatt. Az előregedett Michalek nem járt fel a könyvtárba, az alkönyvtáros pedig össze-vissza kavarta a könyveket, egyes dolgokat külföldre is küldött, másokat pedig összehalmozta a könyvtár asztalán, napokig ott állottak, mindenki hozzányúlhatott, maga is rongálta bejegyzéseivel, a szakszerű címjegyzékből egyeseket kitérült, az eltüntetett könyv helyébe mászt helyezett. Ebben a szédelgésben őt sem közvetlen feljebbvalója, sem a főhatóság meg nem akadályozta. Bizonyos nyomokat követve, éveken át kerestem hiába, semmit sem találtam meg, mert azoknak a lajstroma már a budapesti antiquáriusok és könyvedvelők kezén forgott. Erre a Nemzeti Múzeumban figyelmeztettek 1914 tavaszán. Közlésem után indulva Sztripszky

Hiador dr. ny. miniszteri osztálytanácsos 1935 őszén kutatta a különböző gyűjteményekben és 19 unikumnak akadt a nyomára. A nevezett bibliographus a Régi Magyar Könyvtár pótkötetét szerkeszti, ezért akarta megtekinteni az egri ritkaságokat.

2.) *Mit tett a könyvtáros a hiányzó művek visszaszerzésére vonatkozó egyházi rendeletek alapján? Vajjon Michalek Manó mit tett vagy nem tett 1913–1915. között, nem tudom. Velem erről sohasem beszélt, szófukarságában talán 10 percig sem tájékoztatott az ügyek menetéről. Ő jól ismerte a könyvtárat, minden részében pontosan megállapíthatta, mi van meg, mi hiányzik? Az egyházmegyei hatóság is megbízhatott benne, miért utasítottak engem folyton arra, hogy csak keressem tovább, hátha mégis megvannak. Jó visszaemlékezni 955/1913. sz. a. k. érseki leirat szavaira: “Az egyházmegyei könyvtáros már 1918-ban/! sőt 1913-ban, 1916-ban bemutatta azoknak a könyveknek a jegyzékét, melyek a könyvtárból hiányoznak. Akkor, az ő jelentését szabályszerű eljárás tárgyává nem tehettem, mert a kanonok praefectus, ki ez állást addig betöltötte, elhalt, az alkönyvtárnok pedig az egyházmegyéből eltávozott. Csakhamar beállott a legszomorúbb korszak, melyet hazánk eddig átélt s ki volt zárva a lehetősége annak, hogy a könyvtárból eltűnt könyvek után kutatni lehessen. A jegyzék másolatát idezárva küldöm ft. Uraságodnak. Annak alapján nézzen utána, nem lehetne-e a felsorolt könyvek nyomára jutni? Nincsenek-e azok esetleg a még el nem rendezett könyvek között? A könyvtár felügyelőjének ezt válaszoltam: “Aki áttekinti azt a jegyzéket, egyszerre átlátja, hogy azok a régi magyar nyomtatványok nem véletlenül tévedtek el. ... Ami a dolgoknak erkölcsi részét illeti, annyit mindenki megengedhet nekem, hogy hivatalosan alaptalanul senkit sem szoktam vádolni. Nem szokásom a jókódás! Bármilyen nyomorult teremtése is legyen ennek az egyházmegyének, annyit megkívánhatok, hogy szavaimnak higgyenek.”*

[...]

8, 9, 10.) *A kiadott egyházhatósági rendelet meghagyása szerint visszakövetelt-e a mások által átvett és hosszú idő óta vissza nem szolgáltatott könyveket? Vissza került-e már a Béldy Codex? A visszakövetelésre vonatkozó egyházhatósági rendelet értelmében vett-e igénybe jogsegélyt? A visszakövetelésre való rendelet körül történt mulasztás miatt a könyvtáros mennyiben érzi magát megterheltnek és felelősnek?*

A rendelet kiadását én kezdeményeztem. Számtalan tanúm van arra nézve, hogy a kölcsönző feleket szóval és írásban többször is megsürgettem. Aki nem küldte be, jelentettem az Egyházmegyei Hatóságnak, s onnan szintén többször barátságosan föl szólították az illetőt, aki fenékgig akarta kimeríteni a tudományosság kelyhét. Arról igazán nem tehettem, hogy csak félév múltán tett eleget a sok sürgetésnek. Amikor megérkezett a láda Pécsről, rögtön értesítettem a könyvtár felügyelőt és az érseki udvar embereit élőszóval, hogy nehezen ugyan, de mégis célt értünk!

Azt a nagyon is sokszor hangoztatott és kiélezett jogsegélyt csak azért nem vettem igénybe, mivel erre nem volt írásbeli megbízatásom.

[...]

A könyvek késedelmes beszolgáltatása különben jó példa arra, hogy [az] annyiszor leszidott, megtépzott könyvtáros, mennyit tűrt és előzékenykedett a bájos publikummal szemben. Mindenki parancsolt, dolgoztatott vele nemcsak hétköznapokon, hanem vásár s ünnepnapokon is. Kicsinyek – nagyok, tanulók és igen előkelő urak aránylag könnyen kapták meg a könyveket, és mily nehezen adták vissza. Külön köszönetet vártak azért, hogy el nem ajándékozták és végrendeletileg nem rendelkeztek azokról. Minden foglalkozásnak meg vannak a maga tövisei!!

A Bélyd Codex személyesen adatott át az időszerinti könyvtárosnak.

[...]

12.) *Az átadó könyvtáros tud-e hitelesen beszámolni arról, mely címek alatt érte szaporulat a könyvtárat? Van-e erről szabályszerű lajstroma, melyet a bizottságnak be is mutathat? Eleget tett-e a 4077/1930 sz. egyházmegyei rendeletnek az emődi parochiáról beküldött négy darab könyv katalógizálása ügyében?*

Évenként betérjesztettem a szaporulat jegyzékét, csodálom, hogy nem vették észre. A könyvek alapléltárát bemutatom a bizottságnak. – Az emődi parochiáról beküldött négy darab közül három B₃ VII. 70, 71, 72. sz. a. vannak elhelyezve. A Szentmihályi Mihály Egyházi Énekeskönyve oly ronda állapotú, hogy a könyvtárba nem tehető, utódom feladata a megőrzése. Ez a könyv Egerben jelent meg a tizennyolcadik [század] utolsó tizedének vége felé és az 1918-ban megindított régi becses művek összegyűjtésére irányuló felhívásban tereltem rá a figyelmet. 120 év múlva így jutott a könyvtárba egy se eleje, se vége züllött példány. Arra igazán kíváncsi vagyok, vajjon hová lett a többi keresett ősnymtatvány, régi magyar nyomtatvány, kézirat? Ennyire hiányzik e széles egyházmegyében a művelődés és tudományos ügyei iránt az érzék, hogy az egyházhatósági felhívás falra hányt borsóként lehull minden eredmény nélkül?

13.) *Van-e a gyarapodásról nyomtatott címjegyzék is?*

Az utolsó címjegyzék 1900-ban jelent meg. A háború előtt Michalek Manó nem adott ki többet, pedig akkor a nyomdai viszonyok tűrhetőek voltak. A háború alatt és után a mai napig a papír és a nyomtatás drágasága miatt nem gondolt senki a kiadásra. Nem akadt ugyanis bőkezű Maecenas, aki költségeket úri módon fedezte volna. Az ilyen jegyzéket – uti figura docet – még a legelőkelőbb személyek is tiszteletpéldányként kívánják! A nyomda azonban nem dolgozik ingyen, a munkás az igazgatótól kezdve az utolsó szolgáláig megkívánja a maga bérét.

14.) *Van-e új címjegyzék az 1916. évi jegyzőkönyv szerint már lajstromozásra előkészített 2300 kötetnek, mely akkor az olvasóterem állványain és kisebbik terem A₃, B₃ szekrényeiben találtatott?*

Az akkori jegyzőkönyvben jelzett nagyszámú könyv csak véletlenül szakadt a nyakamba. Ezeket másoknak kellett volna lajstromozni, 1916-ban már tíz évi hátralék halmozódott össze. Ezeket tömérdek lomból én válogattam ki és állítottam fel. Nagy testi és szellemi munkával a leghetetlenebb körülmények között jegyzékbe foglaltatott 4761 kötet és 2856 Bartalos-féle [+ Pyrker-féle] kézirat, összesen 7617 darab. A₃, B₃, C₃, D₃ szekrények kettős polcai teljesen beteltek. Új erők folytassák tovább a munkát.

A szekrények megtelése miatt kerültek a könyvek a padlóra, valahová ugyanis el kellett helyezni. Ez a helyzet mondjuk nem izléses stb, hanem érthető. Az elcsapott könyvtáros már nem intézkedik, nincs is kivel, az utód pedig lassan szokja meg a könyvtárosság különleges élvezeteit. 1913-ban mint alkönyvtáros a nagyteremben a parkettán találtam nagy halmaz lim-lomot, temérdek munkával iz-zadva, port nyelve válogattam ki a használható részét. A selejtezés alkalmával jöttem rá, hogy negyven év alatt kivett könyvek is szerepelnek a hagyatékban. Ezeket csak gondos utánnézőm mentette meg a kidobástól.

15-16-17-18.) *Mit tett a könyvtáros a már átvételkor talált és azóta érkezett duplumokkal? – Megkísérett-e azokat a könyvtár javára értékesíteni? – Ha értékesített valamit, van-e erről hiteles elszámolása? – Tudja-e azt, hogy az értékesítés mindenkor az Egyházmegyei Hatóságnak bejelentendő?*

Michalek Manó lévén a könyvtáros, bizonyosan elszámolt a maga idejében. Amikor tőlem követelték az elszámolást, magam is megtettem.

[...]

A körülmények szerint értékesítettem amit lehetett. Kevés becses duplum kerül a könyvtárba. Egyesek nem tekintik statuumot magukra nézve kötelezőnek, végrendelkeznek a tekintetben is, a kapzsi örökösök azután eltakarítják a könyveket is, a halottat is.

Ami a könyvtárba jut, az többnyire lim-lom, selejt, elavult kézikönyv, töredék könyvsorozat, mondjuk egy lexikonnak néhány kötete, régi folyóirat stb. A régi könyvek a mai nemzedéket nem érdeklik, megváltozott az ízlés. Egyes szarka természetű uraságok szívesen elemelnének sok mindent, azonban buzgalmukból nem járul a könyvtárra nézve semmi haszon. Ma a hazai könyvek olcsó aukciók révén annyira csekély áron szerezhetőek meg új állapotban, hogy a mi ócskaságainkért jóformán semmit sem adnak.

19.) *A feltett kérdésekre adott feleleteken kívül van-e még a könyvtárosnak mondanivalója?*

Már 1923-ban kértem a felügyelőkanonok Ambrus révén a könyvtári működés feltételeit. Választ nem kaptam. Továbbra is maradtam szolgáló és értelmi vezető, folyton zaklatva felülről és alulról egyaránt. A teendők egyre szaporodtak, mindenki a maga kis pecsenyéjét az én tüzemnél akarta megsüttetni. Sok naplopó elem szellemi fogyatékoságát velem akarta kitarasztatni, jóllehet én csak a siketnémák tanítására szereztem képesítést. Minden tiszteletdíj nélkül dolgoztam hosszú éveken át, rontottam ruhámat, egészségemet, még a szünetek idején sem mehettem el, mert hol ez, hol az a tudákos lepett meg és lebzseltt itt heteken keresztül. Több oldalról olyan munkát kívántak, követeltek tőlem, amely nem csak hozzáértést, hanem hosszú időre kiterjedő fizikai megerőltetést vett igénybe. Úgy bántak velem, mint a bolonddal, kihasználtak, s az úgynevezett "szívességeket" meg sem köszönték. Akarva nem akarva mint karpap és hitoktató stb. szereztem meg a kenyerem. Annyifelé szétforgácsolva csekély erőmet, kezdett az öregség is jelenkezni a maga bajaival. A könyvtárban való kínlódás közben fertőzést is kaptam, amelyből csak nehezen épültem fel, majd az éveken át nem fűtött helyiségben tartózkodva órákon át, annyira annyira meghültem, hogy heteken keresztül az ágyat őriztem. A felvetett kérdések, mögött ott lappang a sanda gyanú, meg akarnak valamiben fogni. Méltatlanul sőt igazságtalanul megcsúfoltak, kipellengéreztek, most okot keresnek rossz lelkiismeretük megnyugtására. – fölösleges fáradalom: a bűnbak hajszolása! Valljuk meg őszintén: az egri főegyházmegyei könyvtárnak a legnagyobb hibája, hogy létezik. Nagy alapítója halála után teng-pang, haldoklik. Mostoha gyermek, nem gondolnak vele. Irodai és hagyatéki selejtek nem szolgálják a közművelődés ügyét, agyonkínzott emberek állják ideig-óráig a sarat, azután kidőlnek. A tapasztalat megtanítja őket arra, hogy kezdetleges ügyefogyott intézményekkel nem lehet az embereket ámítani, félrevezetni. Kinyílt a szeme a világnak észreveszi: "fenn az ernyő, nincsen kas!"

A körülményektől függ, vajjon sok más mondanivalómat mikor és hol bocsátom a nyilvánosság elé.

Maradok a főtisztelendő Bizottságnak

Eger, 1936. év május hó 20.

*Kész szolgálója
Leskó József
ny. pap*

2. levél

EFL 1216/1936. Szmrecsányi Lajos érsek levele a Főképtalannak.

Eger, 1936. május 9.

Eger, 1936. május 9.

A Főtisztelendő Főképtalannak

A liceumi könyvtárra vonatkozó legutóbbi rendelkezéseim alapján múlt hó 18-ról kelt előterjesztése a fölvilágosítást igénylő kérdések későbbi felderítésének kilátásba helyezése mellett többrendbeli javaslatot foglal magában melyek arra indítottak, hogy személyesen tájékozódjam a könyvtár állapotáról.

A fölületes betekintés is arról győzött meg, hogy a könyvtár a rend legelemibb követelményeinek teljes mellőzésével kezeltetett, s oly elhanyagolt állapotban van, mely a kezelő és felügyelő személyzet szigorú elítélésére súlyos okot szolgáltat. Erre vall egyébként mindaz is, amit a Főtisztelendő Főképtalan legközelebbi teendőül javaslatba hoz, aminek foganatosítása előtt gondolni sem lehet a rend helyreállítására.

A teendők sorrendjét a következőkben állapítom meg; Mindenekelőtt a nagy könyvtárterem s a hozzátartozó két fülke talajáról az ott fekvő könyvek a kiskönyvtárba szállítandók át, s csak ha ez megtörtént, nyitható meg a nagyterem a látogatók számára. A könyvtárhoz tartozó többi helyiségek a rendezés befejeztéig idegenek részére zárva maradjanak. Csak a nagyterem nyitható meg a heverő könyvek eltávolítása után további intézkedésig a látogatók előtt.

Egyidejűen intézkedni kell a kiskönyvtár részére tervbe vett s az eddigiekkel teljesen megegyező 12 könyvvállvány elkészítése iránt, melyekre nézve az itt visszazárt költségvetések közül az választandó ki, amelynek benyújtója kellő biztosítékot nyújt a munka kifogástalan végrehajtása iránt. Lehetőleg törekedni kell a jó magasan számított árak mérséklésére.

Ha az állványok elkészülnek, azokba a földön heverő könyvek mindjárt, még a lajstromozás előtt behelyezendők. Egyszersmind azonban a duplumok amennyiben már ekkor biztosan megállapítható, a raktárba áthelyezendők, melynek rendezése egyébként annak idején szintén munkába veendő.

Ha a könyvek az állványokon elhelyeztetnek, valószínűen hely marad azokban az olvasó szobában levő könyveknek behelyezésére is, hol csak azok a könyvek maradhatnak, melyek éppen használatban vannak.

A kiskönyvtárból helynyerés végett a Bartalos-féle üvegszekrény a nagykönyvtár közepén lesz elhelyezendő miután az jól elzárható, a nagyérdemű unicumok abba teendők át úgy, hogy a látogatók könnyen megtekinthessék.

A könyvektől felszabadult olvasószoba lesz ezután rendbehozandó falaknak bemeszelése és bútorainak bemázolásával, valamint legalább hat új szék és egy mosdó beállításával és villanyvilágítás ellátással. Ennek elvégzése után az olvasó használatba vehető. Az erre vonatkozó költségvetéseket idezárom, melyek a fenti utasítás szerint használhatók fel.

A nagykönyvtár polcaira tervezett sodronyrács egyelőre elhagyható.

A helyiségek rendben tartására egy szolgáló alkalmazható, kinek fizetése a liceum költségvetését terheli.

Az olvasószoba fűtéséhez szükséges 60 mázsa tüzfát utalványozom, melynek kiadása iránt a könyvtárnok forduljon gazdasági hivatalomhoz. Amint az állványok és a fent jelzett munkák szállítatnak, azok költségének utalványozása végett forduljon a könyvtárnok egyházmegyei hivatalomhoz, bemutatva az átvételről a Kanonok prefektus írásbeli nyilatkozatát.

További intézkedésig minden könyvbeszerzésnek szünetelnie kell. – Ha a duplumoknak lajstromozása után az érdeklődés célszerű felkeltésével eladások foganatosíthatnak, a befolyt összegek az egyházmegyei takarékpénztárba helyezendők s az év végén egyházmegyei hivatalomhoz részletes kimutatás terjesztendő be. A most fedezet hiányában előlegképpen kifizetendő költségek megtérítésére fognak ezek felhasználtatni, további rendelkezésünk iránt, így a könyvszerzésre nézve is az egyházmegyei hivatal intézkedését kell kikérni.

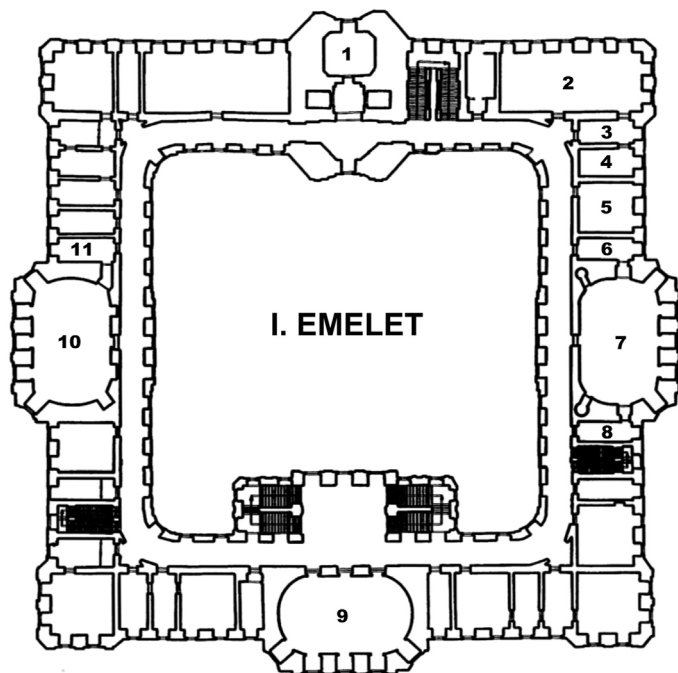
A fent jelzett berendezési munkák nem képezhetnek akadályt abban, hogy a példa nélküli hanyagsággal egymásra halmozott értékes és minden érték nélküli iratok és könyvek gondos, ésszerű selejtezéssel az olvasó helyiség felszabadítása végett rendeltetésüknek átadassanak; ehhez tehát a könyvtárnokoknak erélyesen hozzá kell látniok.

A volt könyvtárnok kérdőre vonása mindazokra nézve, amiket 5436/1935. sz. iratomban követeltem, a főképtalani bizottság feladata, minek eredményéről a volt könyvtárnokkal szemben mellőzhetlen eljárás végett rendszeres jegyzőkönyv felvétele s bemutatása mellett további előterjesztést várok.

Eger

[Lajos érsek]

Az egeri Líceum épületének I. emeleti alaprajza

1. torony = csillagászati torony
2. kiskönyvtár (195?-ig) = tornaterem (195?–1989)
3. duplumszoba (egy ablakos rak-tárhelyiség) (195?-ig) = öltöző (195?–1989)
4. mosdó (195?-ig) = öltöző (195?–1989)
5. olvasó szoba (terem) (195?-ig) = tanári szoba (195?–1989)
6. könyvtárhelyiség = melléktér = kisterem = fülke
7. nagyterem = érseki könyvtárterem = nagykönyvtár = barokk könyvtárterem = régi teremkönyvtár
8. könyvtárhelyiség = melléktér = kisterem = fülke
9. díszterem
10. kápolna
11. sekrestye (195?-ig) = dolgozó- és olvasószoba (195?–1989)

Jegyzetek

1. ANTALÓCZI Lajos: *Az Egri Főegyházmegyei Könyvtár története 1793-1996*. Eger : Főegyházmegyei Könyvtár, 1996, 56 p. (A továbbiakban: Antalóczy, 1996); A tanulmány első változata az egri kéziratkatalógus bevezető tanulmányaként jelent meg. (IVÁNYI Sándor: *Az Egri Főegyházmegyei Könyvtár kéziratkatalógusa : 1850 előtti kéziratok*. Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 1986, p. 7-45.)
2. ANTALÓCZI, 1996. p. 33.
3. Egri Főegyházmegyei Levéltár (a továbbiakban EFL) 4984/1913. *Leszik Károly könyvkötő levele*
4. EFL 52/1913. *Huttkay Lipót hivatalából való felmentése*. Eger, 1913. január 5.
5. EFL 3468/1913. *Huttkay Lipót felmentése hitszónoki tisztéből*. Eger, 1913. július 3.
6. EFL 4610/1913. *Leskó József jelentése az érseknek [dátum nélkül]*
7. EFL 3546/1918. *Leskó József jelentése az érseknek*. Eger, 1918. május 6.
8. ANTALÓCZI, 1996. p. 33.
9. DANTE, Alighieri: *Divina Comoedia versio Latina, opera Iohannis de Serravalle. + Commentarii ad Inferno*. 1416. 210, 268 ff. – 290x210 mm
10. EFL 2909/1921. *Javaslat a corvinák visszaszerzésére*
11. EFL 2937/1921. *A Magyar Tudományos Akadémia elnökének levele az érsekhez*
12. EFL 5421/1921.
13. EFL 2407/1922. *A Dante-kódex visszakerülése*
14. EFL 2603/1923. *Ambrus István jelentése az érseknek* KISS Péter: *Hatszáznygyen Eger múltjából 1944-ig*. Eger : Egri Városszépítő Egyesület, 2007. 285 p.
15. EFL 124/1924. *Ambrus István levele az érseknek*
16. EFL 882/1924. *Ambrus István levele az érseknek*
17. EFL 2933/1925. *Leskó József levele az érseknek*. 1925. április 16.
18. EFL 2933/1925. *Ambrus István levele az érseknek*. 1925. április 30.
19. EFL 1223/1924. *Leskó József jelentése a könyvtár 1923-évi állapotáról*. Eger, 1925. március 15.
20. EFL 1316/1925. *Leskó József jelentése a könyvtár 1924-évi állapotáról*. Eger, 1926. március 15.
21. EFL 1251/1926. *Leskó József jelentése a könyvtár 1925-évi állapotáról*. Eger, 1927. március 15.
22. EFL 1461/1927. *Leskó József jelentése a könyvtár 1926-évi állapotáról*. Eger, 1928. március 15.
23. EFL 2548/1928. *Leskó József jelentése a könyvtár 1927-évi állapotáról*. Eger, 1929. március 15.
24. EFL 5030/1936. *Leskó József jelentése a könyvtár 1935-évi állapotáról*. Eger, 1937. március 15.
25. EFL 2080/1934. *Érseki felszólítás*
26. EFL 5030/1934. *Leskó József jelentése*. Eger, 1934. november 4.
27. Egri Főegyházmegyei Könyvtár (a továbbiakban: EFK) irattára 2/1935. *Subik Károly levele az érseknek*. Eger, 1935. október 12.
28. EFK irattára 2/1935 *Szmrecsányi Lajos érsek levele a Főkáptalannak*. Eger, 1935. október 18.
29. EFL 2547/1936. *Jelentés az érseknek*. 1936. április 16.
30. EFK irattára 7/1937. *Leskó József válasza a főkáptalani Bizottság kérdéseire*. Eger, 1936. május 20.
31. EFL 2547/1936. *Jelentés az érseknek*. 1936. április 16.
32. EFL 1216/1936. *Szmrecsányi Lajos érsek levele a Főkáptalannak*. Eger, 1936. május 9.
33. EFL 1513/1937. *Jegyzőkönyv az Egri Főegyházmegyei Könyvtár átadásáról és átvételéről 1937. január 22-én és folytatólagosan január 26-án és 27-én*
34. EFL 1514/1937. *A Könyvtár Szervezeti Szabályzata*. Eger (Szmrecsányi Lajos érsek. 1937. március 13-án hagyta jóvá)
35. ANTALÓCZI, 1996. p. 34-35.
36. EFL 2570/1945. *Csillagvizsgáló torony helyreállítása*. Eger, 1945. augusztus 29.
37. EFL 3038/1946. *Liceum épületének helyreállítása*. Eger, 1946. október 23.
38. EFL 4199/1948. *Jegyzőkönyv az államosított iskolák (tanulóotthonokkal) egybeépített egyházi épületek megosztása ügyében*
39. EFL 4709/1949. *Jegyzőkönyv a Liceum teljes államosításáról*. Eger, 1949. szeptember 10.
40. EFL 4709/1948. *Jegyzőkönyv Czapik Gyula érseknek a szemlérlől*. Eger, 1949. szeptember 15.
41. EFL 4709/1949. *Az érsek levele Ortutay Gyulának*. Eger, 1949. szeptember 21.
42. EFL 4709/1949. *Ortutay Gyula levele az érseknek*. Budapest, 1949. október 3.
43. EFL 491/1951. *A Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának levele az Érseknek*. Bp. 1951. január 4.
44. EFL 491/1951. *Dr. Czapik Gyula érsek levele a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának*. Eger, 1951. január 29.

45. EFL 923/1952. *Jegyzőkönyv az Érseki Könyvtár ügyében.* Eger, 1952. február 28.
46. EFL 923/1952. *Jegyzék az egri Pedagógiai Főiskola igazgatói irodában elhelyezett könyvekről, kódexekről.* Eger, 1952. február 28.
47. EFL 4232/1954. *Jegyzőkönyv az Érseki Könyvtár átadása ügyében.* Eger, 1954. október 21.
48. EFL 4232/1954. *Jegyzőkönyv az Egri Főegyházmegyei Könyvtár állományának visszaadása alkalmából.* 1954. október 30.
49. EFL 1653/1955. *Dr. Némédi Lajos levele Iványi Sándor könyvtárosnak.* Eger, 1955. október 26.
50. EFL 4232/1954. *Hiányjegyzék.* Eger, 1954. október 30. - A hiányzó kéziratok (a jegyzékben szereplő sorszámmal):
11. Wolfram: Rithmi et carmina. Ms. XV. sz. C.I.1.
26. Machina Hidraulica. Ms. H.I.23.
140. Consignatio privilegiorum apud Jazyges. Ms. Yy.V.23.
149. Memorialia. Visitationum. Ms. Zz. III. 50.
51. EFL 4232/1954. *Jegyzőkönyv az Egri Főegyházmegyei Könyvtár állományának visszaadása alkalmából.* 1954. október 30.
52. EFL 2914/1955. *Az érsek levele az Állami Egyházügyi Hivatalnak.* Eger, 1955. augusztus 2.
53. EFL 2969/1955. Eger, 1955. július 15.
54. EFL 1316/1956. *Az érseki helynök levele az OSZK Igazgatóságának.* Eger, 1956. április 9.
55. EFL 1653/1958. *Ritter Márton levele a Művelődésügyi Minisztérium Országos Könyvtárügyi Tanácsának.* Eger, 1958. április 21.
56. EFL 1924-80/1959. *Országos Műemléki Felügyelőség levele.* Budapest, 1959. augusztus 8.
57. EFL 3017/1959. *Brezanóczy Pál apostoli kormányzó levele az Országos Műemléki Felügyelőségnek.* Eger, 1959. augusztus 14.
58. EFL 3056/1959. *Országos Műemléki Felügyelőség levele a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári Főosztályának.* Budapest, 1959. szeptember 8.
59. EFL 3056/1959. *Jegyzőkönyv a líceumi kápolna műemlék jellegű padjainak átadása alkalmából.* Eger, 1959. augusztus 22.
60. EFL 5/1960. *Iványi Sándor jelentése az érseknek.* Eger, 1960. február 1.
61. EFL 2019/1961. *Iványi Sándor levele a Főegyházmegyei Hatósághoz.* Eger, 1961. június 21.
62. EFL 582/1960. *Jelentés az Egri Főegyházmegyei Könyvtár 1959. évi működéséről.* Eger, 1960. február 1.
63. EFL 2019/1961. *Jelentés a Főegyházmegyei Könyvtár 1960. évi működéséről.* Eger, 1961. június 21.
64. EFL 786/1962. *Jelentés a Főegyházmegyei Könyvtár 1961. évi működéséről.* Eger, 1962. június 21.
65. EFL 1/1971. *Dr. Tombor Tibor feljegyzése az Egri Főegyházmegyei Könyvtár könyvhigiéniái helyzetéről.* Eger, 1970. február 11.
66. EFL 2059/1971. *Brezanóczy Pál egri érsek levele a Művelődésügyi Minisztérium Felsőoktatási Főosztályának.* Eger, 1971. szeptember 2.
67. EFL 2821/1971. *Miklósvári Sándor osztályvezető levele.* Budapest, 1972. március 31.
68. EFL 877/1977. *Pro memoria.* Eger, 1977. május 12.
69. EFL 2/1982. *OSZK KMK-hoz intézett betérjesztés az Egri Főegyházmegyei Könyvtár tudományos könyvtári minősítéséért.* Eger, 1982. január 15.
70. EFK irattára 10/1982. *Művelődési Minisztérium levele az OKGYK-nak.* Bp. 1982. március 7.
71. EFK irattára 10/1982. *OKGYK levele Kádár László érseknek.* Budapest, 1982. április 28.
72. EFL 2059/1971. *Iványi Sándor levele a Főegyházmegyei Hatósághoz.* Eger, 1970. január 22.
73. IVÁNYI Sándor: *Az Egri Főegyházmegyei Könyvtár kéziratkatalógusa : 1850 előtti kéziratok.* Bp. : Országos Széchényi Könyvtár, 1986. 250 p. (Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusa = Catalogi manuscriptorum, quae in bibliothecis Hungariae asservantur ; 5)
74. EFK irattára 30/1989. *Dr. Antalóczi Lajos főkönyvtáros beadványa Glatz Ferenc miniszterhez.* Eger, 1989. augusztus 28.
75. EFK irattára 306/1989. *Dr. Seregély István érsek levele Glatz Ferenc Művelődési Miniszterhez.* Eger, 1989. augusztus 28.
76. EFK irattára 30/1989. *Emlékeztető a termék átadásáról.* Eger, 1989. szeptember 14.
77. EFK irattára 30/1989. *Glatz Ferenc Művelődésügyi Miniszter levele Seregély István egri érsekhez.* Bp. 1989. október 11.
78. Antalóczi, 1996. p. 39-44.
79. *NÉVTÁR 2001.* Pannonhalma : Egyházi Könyvtárak Egyesülése, 2001. p. 4.
80. URL: <http://www.eke.hu/eger.html>
81. ANTALÓCZI Lajos: *Eszterházy Károly üzenete: Az őrzők számadása* In: *Kétszáz éves az Egri Főegyházmegyei Könyvtár 1793–1993 : Emlékbeszédek.* Szerk. Antalóczi Lajos. Eger : Eszterházy Károly Főiskola : Egri Főegyházmegyei Könyvtár, 1995. p. 41-42.